

6. Москалик Р.Я. Методичні аспекти оцінки лізингових проектів і розрахунку лізингових платежів / Р.Я. Москалик // *Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: сб. научн. трудов.* – Донецк: Дон НУ, 2001. – С.409–411. 7. Рошило В.І. Джерела фінансування інвестиційного розвитку: монографія / В.І. Рошило. – Чернівці: Книги XXI, 2006. – 272 с. 8. Городянська Л.В. Відтворення основних засобів на підприємствах України: теорія і практика обліку та аналізу: монографія / Л.В. Городянська. – К.: КНЕУ, – 2008. – 224 с. 9. Гриньова В.М. Організаційні проблеми інноваційної діяльності на підприємствах: монографія. / В.М. Гриньова, В.В. Власенко. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2005. – 200 с. 10. Столярчук, Я.М. Глобальні асиметрії економічного розвитку: монографія / Я.М. Столярчук. – К.: КНЕУ, 2009. – 302 с. 11. Статистичний щорічник України за 2008 рік / Держкомстат України. – К.: Консультант, 2009. – 575 с. 12. Федулова Л. Інноваційний менеджмент в Україні: проблеми та шляхи формування / Л. Федулова // *Економіст.* – 2002. – №2. – С.52–54. 13. Ковалюк О.М. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії та практики): Монографія. / О.М. Ковалюк. – Львів: Видав. центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2002. – 396 с. 14. Крупка М.І., Ільїна К.О. Організаційно-правове забезпечення фінансування інноваційного розвитку економіки України / М.І. Крупка, К.О. Ільїна / *Вісник НУ Львівська політехніка.* – 2008. – №628. – С. 165–173. 15. Турило А.М., Черемісова // *Фінанси України.* – 2005. – №1. – С. 44–48. 16. Ринок фінансового лізингу в Україні // *Цінні папери України.* – №13 (555) 2 квітня 2009 // *Електронний ресурс* : <http://www.securities.org.ua/.../review.php?...555...>

УДК 338.49.001

Л.В. Шостак

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ КРАЇН СВІТУ

© Шостак Л.В., 2010

Досліджено зарубіжний досвід інноваційного розвитку економіки та можливостей адаптації його в сучасних умовах господарювання. Визначено основні моделі інноваційного розвитку, які дали найбільший економічний ефект для розвинених країн світу.

Ключові слова: інновації, інноваційна економіка, інноваційна модель, інноваційна інфраструктура.

This article is devoted to the study of foreign experience of innovative economic development opportunities to adapt it to contemporary economy. The basic model of innovation that gave the greatest economic benefit to developed countries is defined.

Keywords: innovation, innovation economy, innovation model, innovation infrastructure.

Постановка проблеми

Стан розвитку провідних країн світу доводить, що основними його чинниками є інноваційні високі технології, нова техніка, нова організація праці і виробництва, нова мотивація підприємницької діяльності. Саме вони забезпечують економічну стійкість мікро- і макросистем, їх конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. У межах інтеграційних процесів для нашої країни постала необхідність формування власної моделі інноваційного розвитку вітчизняної економіки. У цих умовах позитивна й ефективна трансформації українського суспільства можливі лише на основі комплексного використання усіх фундаментальних факторів суспільного прогресу, ключове значення серед яких посідають наука, новітні знання і технології в практичній діяльності усіх суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теоретичні засади інноваційного розвитку та питання управління інноваційними процесами висвітлено у роботах таких відомих вчених, як: О. Алімов, А. Гальчинський, В. Гесць, П. Бубенко, Б. Данилишин, М. Кизим, Н. Гончарова, В. Гриньов, В. Семиноженко та ін. Зв'язок інновацій та потенціалу регіонів досліджені в наукових роботах Л. Борщ, А. Власової, А. Гальчинського, В. Верби, Л. Федулової тощо [1–5]. До того ж варто відмітити той факт, що концептуальні засади адаптації світових інноваційних моделей розвитку економіки усе ще не сформовано. Враховуючи це, виникає потреба узагальнення світового досвіду моделі інноваційного розвитку, що і є метою цієї роботи.

Постановка цілей

Мета роботи – узагальнити зарубіжний досвід інноваційного моделювання розвитку економіки та визначення найважливіших критеріїв.

Виклад основного матеріалу

Головною умовою досягнення довготривалих позитивних темпів економічного розвитку як економіки країни загалом, так і окремих її підприємств, є активна інноваційна та інвестиційна сфери діяльності. За даними міжнародних фінансових організацій, наведеними у фахових виданнях, Україна належить до країн із дуже низьким рівнем високотехнологічної продукції в експорті (5 %), тоді як у середньому цей показник у світі досягає 21 % (Філіппіни 65, США 32, Ірландія 41, Росія 13 %) [6].

Проаналізувавши державну політику розвинених країн у сфері інноваційного розвитку за ступенем державного її регулювання, можна виділити дві сфери. На одній — Велика Британія, де зазначено найменше втручання держави в економіку, і зокрема в інноваційну діяльність, на іншому — Франція, де держава найактивніше підтримує інноваційний процес усіма можливими методами. Ця так звана англо-американська модель інноваційного розвитку характеризується повною автономією та самостійністю підприємництва в інноваційній діяльності. За такої моделі ринкові механізми самі сприяють прискоренню інноваційного процесу, тому держава основні зусилля спрямовує на підтримку розвитку ринкового середовища.

Друга сфера інноваційної політики – це так звана франко-японська модель інноваційного розвитку, що характеризується значним впливом держави на розвиток інноваційного процесу, зокрема і неринковими методами — шляхом прямих дотацій і субсидій підприємствам і організаціям, які здійснюють інноваційну діяльність.

У цих моделях спільним є те, що державну політику в інноваційній сфері здійснюють методами прямого і непрямого стимулювання, що їх використовують певною мірою у кожній країні, залежно від того, до якого полюсу тяжіє національна інноваційна політика. Перша модель передбачає переважно непрямі методи стимулювання інноваційної діяльності, тоді як друга характеризується широким застосуванням сукупності методів прямого стимулювання інноваційного процесу.

Проте жодна із цих моделей у чистому вигляді не використовується жодною країною.

Світовий досвід становлення сучасного технологічного ринку у США, Японії, Швеції та інших країнах показує, що основним елементом державної політики у розвинених країнах є програми створення технокополісів і технопаркових структур як інноваційних центрів, розробки яких забезпечують новітніми технологіями різні сфери промислового і сільськогосподарського виробництва, транспорту та зв'язку тощо.

Яскравим прикладом є Фінляндія, в якій діють так звані «науково-виробничі інкубатори», або «бізнес-інкубатори». У таких інкубаторах майбутні комерційно привабливі винаходи проходять шлях від ідеї до виготовлення конкурентоспроможної продукції, яка має високий попит на світовому ринку товарів і послуг. Ці інкубатори поєднують в єдину ланку університети, дослідні та виробничі центри, юристів та менеджерів, венчурні фірми. До речі, основна форма надання бюджетних коштів — це надання безоплатних субсидій, грантів під дослідні проекти на конкурсній основі. Далі, як то кажуть, виживає сильніший. Характерно, що у Фінляндії, як і в більшості розвинених країн, відсутні будь-які пільги для тих, хто створює та запроваджує інноваційні розробки. Від успішних проектів держава отримує значне поповнення бюджету у вигляді податків.

Багатьом відома Силіконова Долина (Штат Каліфорнія, США), яка є найбільшим інвестиційним центром, в якому зосередились кадри найвищої кваліфікації: вчені, інженери, дизайнери, програмісти, юристи, менеджери, венчурні підприємці.

Гострота та актуальність завдання переходу до економіки, що ґрунтується на знаннях і творчості, формування ринку новітніх технологій зумовлюється тим, що, як показують експертні прогнози, Україна може щорічно заробляти лише на торгівлі технологіями військового та подвійного призначення \$100 млн.

Світовий ринок технологій визначають 50–55 макротехнологій. Сім найрозвиненіших країн світу, освоївши 46 з них, контролюють 80 % усього ринку інноваційної продукції.

В Європі спільними урядовими рішеннями країн — членів ЄС сформовано низку інститутів, які надають пряму підтримку інноваційному процесові: Європейський інвестиційний банк, Європейський інвестиційний фонд, проекти Початковий капітал й Євротекс-капітал, а також спеціальна програма підтримки малого бізнесу [6].

Головний інвестиційний інститут в Європі — Європейський інвестиційний банк (Ейореан Банк — ЕІВ). Майже половину його кредитів, орієнтованих на потреби промисловості, призначено для малих підприємств, причому пріоритетним є надання венчурного капіталу невеликим компаніям, які працюють у сфері нових технологій.

В Україні виділяють такі види інноваційних моделей розвитку економік, як:

- 1) ресурсна модель без високотехнологічного виробництва (природні ресурси → виробництво → гроші);
- 2) інноваційна модель (трансформація грошей на дослідження в знання → трансформація знань у майстерність працівників та інновації → перетворення інновацій у товар → гроші);
- 3) інтелектуально-донорська модель (скорочений варіант моделі (II), з якого вилучена стадія виробництва).

Як свідчить практичний досвід світових країн з різним рівнем і ефективністю економічного розвитку, найефективнішою є друга модель економічного відтворення. Проте в Україні сьогодні домінують перша і третя моделі: ресурсна без високотехнологічного виробництва (I) та інтелектуально-донорська (III). Згадані моделі у стратегічній перспективі мають порівняно низький рівень ефективності, оскільки вони призводять до виснаження ресурсів країни, до витоку факторів виробництва національної економіки за кордон і унеможливають забезпечення високих показників рівня добробуту населення.

В останні роки багато держав застосовують змішані форми заохочення інноваційної діяльності, що включає в себе різні варіанти фінансування та оподаткування ризикових проєктів з високим ступенем ризику, контрактних досліджень із зовнішніми фірмами, а також капіталовкладення у відновлення виробничих фондів. У Німеччині вони одержали назву «непрямої специфічної допомоги», що являє собою комбінацію прямої та непрямой підтримки державою інноваційно-активних фірм, які беруть участь у реалізації державних науково-технічних програм [7].

Інноваційний тип економічного розвитку дедалі більше стає тим фундаментом, який визначає економічну міць країни та її перспективи на світовому ринку. Основною ознакою сучасного розкладу сил в світі є істотний відрив країн-лідерів, що створюють «інноваційний анклав» в світі, від менш потужних країн, які змушені повністю залежати від позиції «активних гравців». У країнах, що належать до інноваційних лідерів, спостерігається висока концентрація найрентабельніших видів бізнесу (з найбільшим вмістом доданої вартості в ціні продукту), переважно високотехнологічна структура національного виробництва, винесення за межі власної країни промислово-технологічного циклу виробництва, які є екологічними, ресурсомісткими тощо, зосередження найбільших фінансових потоків [8].

Важливим моментом є той факт, що інноваційний розвиток розвинених країн розпочали доволі давно. США та Японія — економічні супердержави, що виробляють майже 40 % усього світового ВВП. Японія стала єдиною країною у світі, яка атакувала США. На початку 1950-х років імпорту із США приблизно в 3—3,5 рази перевищував експорт Японії в цю країну. У другій половині 1980-х років японський експорт у США досяг загрозливих розмірів для останньої, що стало однією з головних причин загострення японсько-американських суперечностей. У загальному обсязі дефіциту зовнішньоторговельного балансу США на частку Японії припадає близько 30 %. Проте США залишаються найбільшим експортером та імпортером у світі. Наприклад, частка аерокосмічної галузі США у світовому експорті більша за частку Японії у 44 рази, тоді як у світовому експорті японських автомобілів удвічі більше, ніж американських. Японські легкові автомобілі становили у 1990-х роках близько 70 % від автомобільного ринку США, які зробили спробу у 1995 р. установити 100-відсотковий тариф на японські автомобілі підвищеної комфортності. Японія подала скаргу у Всесвітню торгову організацію і виграла справу. До найконкурентоспроможніших галузей японської промисловості належать, крім автомобілебудування, електроніка та напівпровідники, комп'ютери й офісне обладнання, телекомунікаційне обладнання, побутова аудіо- та відеоапаратура, мотоцикли, фотографічне обладнання, верстатобудування, суднобудування, де японські компанії мають великі переваги.

Враховуючи аналіз інноваційного розвитку згаданих розвинених країн, варто зазначити те, що першочерговим завданням формування інноваційної моделі розвитку в Україні має стати подолання хибного уявлення про можливість зробити це шляхом механічного відновлення необхідних рівнів державного фінансування науково-технічної сфери. При цьому йдеться не лише про практичну неможливість акумулювання потрібного обсягу коштів за сучасного стану державних фінансів. Найголовніше – безперспективність вкладення коштів у відновлення наукової сфери без становлення адекватних сучасній ринковій економіці ланцюгів взаємозв'язку науки, технологій та виробництва.

Головним рушієм інноваційної діяльності у ринковій економіці є використання компаніями інновацій в конкурентній боротьбі з метою підвищення рівня їхньої конкурентоспроможності. Саме такий децентралізований "попит на інновації" дає змогу побудувати цілісну національну інноваційну систему, в якій забезпечується взаємодоповнюваність бюджетного та корпоративного фінансування науково-технічної та інноваційної діяльності.

В Україні інновації досі не стали належним засобом підвищення конкурентоспроможності. Відтак завдання переходу до інноваційної моделі розвитку зберігає свою актуальність, яка істотно посилюється у світлі сучасних зовнішніх і внутрішніх викликів.

Національна стратегія, орієнтована на формування інноваційної моделі розвитку, повинна поєднувати:

– безпосередні заходи національного та регіонального рівнів, здійснювані за прямого бюджетного фінансування, які сприятимуть поліпшенню якісних характеристик вітчизняного науково-технологічного потенціалу, інтенсифікації опановування науковими знаннями та новими технологіями, всебічному розвитку людського капіталу;

– здійснення суб'єктами національної економіки інноваційної діяльності та інвестицій інноваційного спрямування в конкурентному середовищі, збільшення пропозиції інноваційних продуктів, технологій та знань;

– зростання попиту суб'єктів національної економіки та громадян на інноваційні продукти, технології, знання, створення сприятливих умов для впровадження інновацій у виробничу діяльність та побут населення.

Варто зазначити, що модель створення локальних інноваційних осередків (у вигляді технопарків, технополісів тощо, чи стимулювання виключно "високопродуктивних" галузей і виробництв) в Україні дає локальні ефекти, проте малоефективна через низьку сприйнятливості економіки до інновацій. Відтак стимулювання інноваційного розвитку не може бути обмеженим лише "точковим" стимулюванням вибраних досліджень чи розробок за рахунок прямого чи непрямого (через податкові пільги) бюджетного фінансування. Спроби здійснення галузевих "технологічних стрибків" за умов збереження загальної несприятливості підприємницького та інвестиційного клімату в країні, надмірного фіскального тиску, неефективності інституційної структури економіки обертаються втратами інших секторів економіки. Продукція високотехнологічних галузей не знаходить збуту в інших галузях через великий технологічний відрив і відсутність мотивації використання, що істотно знижує синергетичний ефект інновацій, відтак ефективність таких "точок зростання" нівелюється у суспільному масштабі.

Державне стимулювання інновацій шляхом пільгового оподаткування НДіДКР та інновацій, відірване від запровадження дієвих стимулів для інвестиційної діяльності, веде до консервації розриву між наукою і вітчизняним виробництвом, марнування державних коштів. Тому головним завданням інноваційної політики стратегії є забезпечення збалансованої взаємодії наукового, технічного і виробничого потенціалів, розроблення та впровадження механізму активізації інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва, поширення інновацій в усіх сферах національної економіки.

Відтак ця стратегія має ґрунтуватися на:

– здійсненні цілеспрямованої державної промислової та інвестиційної політики, спрямованої на активізацію нововведень як пріоритетної складової загальної стратегії соціально-економічного розвитку держави та конкурентних стратегій суб'єктів господарювання, забезпечення єдності структурної і інноваційної політики;

– створенні сприятливих інституційних умов для інноваційної діяльності в країні: правового забезпечення інноваційної діяльності підприємств; запровадження дієвого пільгового режиму здійснення інноваційної діяльності; удосконалення механізмів фінансування інноваційної діяльності;

– послідовному збільшенні сукупного попиту, вдосконаленні інфраструктури ринків з метою підвищення питомої ваги складних, наукомістких продуктів в особистому та виробничому споживанні;

– створенні умов для реалізації вітчизняними підприємствами наступальної стратегії на зовнішніх ринках, підтримці конструктивної конкуренції на внутрішньому ринку, яка заохочуватиме підприємства до інноваційної діяльності;

– сприянні конверсії та диверсифікації надлишкових потужностей оборонно-промислового комплексу, використанню надбаного в галузі науково-технологічного потенціалу для прискорення розвитку наукомістких та високотехнологічних галузей і виробництв;

– диверсифікації організаційних форм функціонування національної економіки, забезпеченні співпраці малих та середніх підприємств з великими корпоративними структурами, підтримці провідних великих підприємств та об'єднань, які мають змогу реалізувати загальнодержавні інноваційні пріоритети, розвитку науково-виробничої кооперації, венчурного бізнесу, промислово-фінансової інтеграції, зокрема – на міжнародному рівні;

– забезпеченні тісної інтеграції виробництва, фінансів, науки, освіти з метою сприяння випереджувальному розвитку науково-технологічної сфери;

– конверсії тінювих капіталів та залученні тінювого сектору до сфери легального обігу фінансових ресурсів, інвестуванні і розширенні на цій основі власних ресурсів підприємств для інноваційної діяльності;

– пріоритетному розвитку людського капіталу як основи майбутнього постіндустріального суспільства;

– посиленні інтеграції України у світовий науково-технологічний простір, розширенні міжнародної співпраці на державному рівні та на рівні окремих підприємств та інститутів в галузі науки, техніки та інновацій.

Стратегія створення в Україні економічних засад інноваційної моделі розвитку передбачає комплекс заходів у податковій, бюджетній, грошово-кредитній, інституційній та зовнішньоекономічній сферах. Власне йдеться скоріше не про окрему стратегію інноваційного розвитку, а про надання інноваційної спрямованості усім напрямом економічної стратегії, яка розробляється та реалізується в країні.

Висновки

Незалежно від того, яка ментальність нації чи ринок інновацій створення інноваційної моделі розвитку є необхідною умовою розвитку суспільства, – це запорука його нормального розвитку. Звичайно, можна просто перейняти закордонний досвід інноваційного розвитку економіки, врахувавши специфіку законодавчої бази та стану економіки загалом і ефективно розвиватись, але якби це було настільки просто, то мабуть усі країни світу вже давно стали б на шлях ефективного інноваційного розвитку. Саме тому не слід копіювати досягнення наших ближніх та дальніх сусідів, а лише варто учитись на їхніх помилках.

Перспективи подальших досліджень

Питання моделей інноваційного розвитку економіки завжди буде актуальним, оскільки це саме той аспект, який постійно змінюється. З'являються нові країни-лідери, які мають свій досвід інноваційного розвитку, зникають колишні лідери і при цьому аналізують свої помилки. Відповідно подальші дослідження варто присвятити саме причинам втрати інноваційно розвиненими країнами своїх лідируючих позицій.

1. Бубенко П.Т., Семиноженко В.П., Амоша О.І., Землякін А.І., Моїсєєв Г.В. *Перспективи інноваційного розвитку регіонів // Інновації: проблеми науки і практики.* – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 335 с.
2. Гальчинський А., Гесць В., Кінах А., Семиноженко В. *Інноваційна стратегія українських реформ.* – К.: Знання України, 2002. – 336 с.
3. Гесць В.М. *Інновативно-інноваційний шлях розвитку – модернізаційний проект розвитку української економіки і суспільства початку XXI ст.// Банківська справа.* – 2003. – №4. – С. 3–33.
4. *Регіональні проблеми науково-технічного розвитку України / за наук. ред. Б.М. Данилишина.* – К.: Рада з вивчення продуктивних сил України, 1998. – 180 с.
5. Федулова Л.І., Волосюк М.В. *Тенденції інноваційно-технологічного розвитку промисловості України // Вісник Хмельницького національного університету.* – Т. 3, №5. – С. 31–38.
6. Гаман МВ. *Державне управління інноваціями: Україна та зарубіжний досвід.* — К.: Вікторія, 2004. – 311 с.
7. Онішко С.В. *Фінансове забезпечення інноваційного розвитку: монографія.* – Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2004.– 434 с.
8. Гусєв В. *Система пріоритетів державної інноваційної політики: зб. наук. праць Української академії державного управління при Президенті України / за заг. ред. В.І. Лугового, В.М. Князева.* - К.: Вид-во УАДУ, 2002. - Вип. 2. - 496 с.

УДК: 336.71

Т.З. Юрик
ЗРФ АКБ „Трансбанк”

ВИЯВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ПРИЧИН КРИЗОВОГО СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

© Юрик Т.З., 2010

Висвітлено основні причини кризового стану банківської системи України на основі аналізу її структури, особливостей розвитку та ефективності функціонування. Виокремлено ключові проблеми розвитку банківської системи на сучасному етапі. Перспективними аспектами подолання кризових явищ у банківському секторі визначена необхідність його реструктуризації в умовах інтеграції у світовий фінансовий простір, врахування фактора спеціалізації у процесі розширення спектра банківських послуг та прогнозування ризиків.

Ключові слова: банк, банківська система, криза, кредит, реструктуризація, інтеграція.

In the article the principal reasons of the crisis state of the banking system of Ukraine are reflected on the basis of analysis of its structure, features of development and efficiency of functioning. The key problems of development of the banking system on the modern stage are selected. Perspective aspects of overcoming of the crisis phenomena in bank sector by the means of its restructuring is defined under conditions of: integration in outer financial space, taking into account factor of specialization in the process of expansion of bank services spectrum and prognostication of risks.

Keywords: bank, banking system, crisis, credit, restructuring, integration.

Постановка проблеми

Однією з найважливіших і найактуальніших проблем соціально-економічного розвитку України є налагодження ефективного функціонування банківської системи в умовах подолання фінансової нестабільності. Кризовий стан банків України, нерациональна структура, низький рівень концентрації капіталу перешкоджає належному виконанню банками функцій фінансових посередників в економіці країни. Виявлення основних причин кризового стану банківської системи України за умов сьогодення дасть змогу з'ясувати першоджерела фінансової дестабілізації, виокремити ключові проблеми розвитку банків, механізми вирішення яких мають бути інтегровано впровадженні як на макро-, так і на мікроекономічному рівні.

Аналіз останніх досліджень і результатів

Дослідження наукових публікацій та фахових висновків аналітиків засвідчили особливу увагу до проблем розвитку банківського сектору України в умовах кризи. У колах науковців та практиків жваво обговорюються питання реорганізації банківського сектору, перспективи злиття та поглинання банків,